

ÎNDATORIRILE FUNDAMENTALE – VERITABILE OBLIGAȚII JURIDICO-MORALE CONSTITUȚIONALE: ABORDĂRI TEORETICE ȘI REGLEMENTĂRI

Alexandru ARSENI,
doctor în drept, conferențiar universitar

REZUMAT

Ființa umană în virtutea nașterii dobândește un șir de drepturi și libertăți, recunoscute fundamentale și naturale după natura juridică. În același timp, orice persoană are și îndatoriri față de colectivitate, deoarece numai în cadrul acesteia este posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale.

Totodată, îndatoririle fundamentale mobilizează oamenii la realizarea scopurilor societății constituind în același timp garanția, printre alte garanții, că drepturile fundamentale se pot realiza efectiv.

Cuvinte-cheie: obligații, îndatoriri, îndatoriri fundamentale, clasificare, identificare, definire.

SUMMARY

The human being in the virtue of the birth gets a number of recognized fundamental and natural rights and liberties, and natural as to their juridical nature. At the same time, any person also has obligations to collectivity, because only in its framework it is possible the free and complete development of his personality. At the same time, the fundamental obligations mobilize people to carry out the society's goals and at the same time constituting the guarantee among other guarantees, that his fundamental rights can effectively come true.

Keywords: obligations, fundamental obligations, classification, identification, definition.

Instituția îndatoririlor fundamentale este oglindită în instrumentele internaționale doar în linii generale în strânsă corelație cu drepturile și libertățile fundamentale cetățenești. Formula generală cuprinde cerința ca stipularea drepturilor fundamentale cetățenești să fie însoțită de stabilirea unor obligații fundamentale.

Și într-adevăr constituțiile statelor, de regulă, dedică un capitol îndatoririlor fundamentale în cadrul instituției drepturilor și libertăților fundamentale.

În aceste împrejurări, doctrina constituțională studiază materia vizată, dar abordarea problematicii diferă de la autor la autor, nu numai în ceea ce ține de definirea îndatoririlor fundamentale, dar și de identificarea lor. În urma cercetării doctrinei constituționale, s-au evidențiat aceste tendințe. Bunăoară, un grup de autori nu identifică criteriile de definire a îndatoririlor fundamentale, alt grup identifică unul sau două criterii. Și, în fine, al treilea grup de autori formulează clar trei criterii ce stau la baza definirii sintagmei „îndatoriri fundamentale”.

Altă problemă ține de definirea însăși a sintagmei „îndatoriri fundamentale”, ce variază de la autor la autor. Mai mult ca atât, alți constituționaliști nici nu definesc această sintagmă.

O a treia problemă ține de identificarea și formularea „îndatoririlor fundamentale”. În mare parte, doctrinarii se opresc la îndatoririle fundamentale stipulate direct în capitolul constituțional cu titlul „îndatoriri fundamentale”. Pe când alt grup extinde numărul de îndatoriri fundamentale.

Și, în fine, dar nu în ultimul rând, apare problema clasificării îndatoririlor fundamentale, care face obiect de studiu doar pentru unii autori.

Pornind de la aceea că îndatoririle fundamentale sunt veritabile obligații juridico-morale, ne propunem scopul de a expune, cerceta instituția constituțională „îndatoririle fundamentale” în complexitatea sa. Identificarea criteriilor de definire, definirea, ca mai apoi în baza celor obținute să identificăm îndatoririle fundamentale și, după posibilitate, să facem o clasificare a lor. Și, indiscutabil, în final să expunem conținutul acestor îndatoriri fundamentale și să formulăm și niște propuneri.

Întru realizarea acestui scop, au fost studiate și supuse analizei lucrările în domeniu ale următorilor constituționaliști: I.Guceac, V.Popa, T.Cârnaț, V.M. Ivanov, I.Deleanu, G.Vrabie, I.Muraru, E.S. Tănăsescu ș.a.

Preliminarii

Cadrul juridic al materiei. Primul document (cronologic) care pune problema îndatoririlor fundamentale este Declarația Universală a Drepturilor Omului. Astfel, potrivit art.29 „Orice persoană are îndatoriri față de colectivitate, deoarece numai în cadrul acesteia este posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale”¹.

Această stipulare și-a găsit reglementare în alte două documente, instrumente internaționale, și anume: 1. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice²; 2. Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale³, în preambulul cărora se stipulează că „Individul are îndatoriri față de semenii săi și față de colectivitatea căreia îi aparține și este dator a se strădui să promoveze și să respecte drepturile recunoscute”.

Aceste reglementări sunt unanim susținute de constituționaliști, precizând că „drepturile cetățenești sunt un produs al mediului social și de aceea ele trebuie executate, în așa fel încât să nu aducă atingere drepturilor și libertăților celorlalți indivizi aflați pe teritoriul statului. Și din acest motiv, stipularea drepturilor fundamentale cetățenești ce cere a fi însoțită de stabilirea unor obligații fundamentale”⁷⁴. În același context, pe bună dreptate, „idealul libertății individului nu înseamnă nicidecum că acesta nu este supus niciunei restricții, că nu are nici o responsabilitate față de alții și față de societate”⁷⁵.

Interdependența și legătura dintre drepturile și libertățile fundamentale și îndatoririle fundamentale este susținută de către toți constituționaliștii.

Această axiomă ne îndeamnă să formulăm principiul „unității organice” între drepturile libertățile și îndatoririle fundamentale – condiție a dezvoltării personalității umane și edificării statului de drept și democratic.

1. Definirea categoriei „îndatoriri fundamentale”

1.1. Criteriile de definire a îndatoririlor fundamentale

Potrivit constituționalistului V.Popa, „Îndatoririle fundamentale, ca și drepturile fundamentale, sunt acelea cărora li se dă o *valoare mai mare* și sunt înscrise în Constituție de unde obțin calitatea de a fi fundamentale”⁷⁶. De aici deducem două criterii pe baza cărora unele îndatoriri obțin calitatea de „îndatoriri fundamentale”, și anume:

1. Îndatoririlor fundamentale li se acordă o „valoare mai mare”. Ce-i drept, autorul nu arată de către cine li se acordă îndatoririlor date această valoare.

2. Datorită acestei „valori”, ele sunt înscrise în Constituție. Pe bună dreptate, Constituția Republicii Moldova, ca de altfel și constituțiile altor state, consacră un capitol aparte (3), în titlul 2, îndatoririlor fundamentale.

La rândul său, constituționalistul Ion Guceac menționează că „îndatoririle fundamentale sunt esențiale, vitale pentru stat în aceeași măsură în care drepturile și libertățile sunt esențiale pentru individ”⁷⁷. De data aceasta, este invocat un alt criteriu, ce distinge îndatoririle fundamentale de celelalte îndatoriri, și anume: că aceste îndatoriri sunt „esențiale, vitale pentru stat”, am adăuga pentru întreaga societate, și nu pentru individ, ca în cazul „drepturilor și libertăților fundamentale”.

Constituționalistul T.Cârnaț, caracterizând conceptul de îndatoriri fundamentale, reține că acestea:

„– Reprezintă obligații ale cetățenilor asumate în viața socială și determinate de scopurile societății; sunt denumite «fundamentale» pentru că sunt «esențiale», societatea le conferă o mai mare valoare ce se reflectă în consacrarea lor juridică (Constituții, legi etc.).

– Sunt îndatoriri a căror realizare se asigură prin convingere sau, la nevoie, prin forța de constrângere a statului”⁷⁸.

De aici identificăm următoarele criterii ce disting îndatoririle fundamentale de celelalte îndatoriri și, în fond, sunt criteriile de definire a acestei categorii. Așadar, aceste îndatoriri:

1. sunt „esențiale”, societatea le conferă o mare valoare;

2. datorită acestei valori, ele sunt înscrise în Constituție;

3. realizarea acestor îndatoriri se face de bună voie și, în ultimă instanță, sunt supuse prin forța de constrângere a societății.

Totodată, *ne permitem* opinia proprie asupra acestor aspecte din primul alineat. În primul rând, obligațiile cetățenilor nu sunt asumate de către ei, ci impuse lor de către societate în domeniile strict determinate întru realizarea scopurilor societății. În al doilea rând, privește fraza „consacrarea lor juridică (constituții, legi etc.)”. Îndatoririle fundamentale trebuie și sunt consacrate doar în Constituție. Mai mult, însuși autorul se contrazice pe sine, deoarece în alineatul anterior acestor constatări citim: „b) îndatoririle fundamentale trebuie înscrise în Constituție: orice alte obligații legale ce ar reveni cetățeanului nu întrunesc caracterul constituțional dacă nu sunt incluse în Constituție”⁷⁹.

Constituționalistul Vladimir M. Ivanov identifică următoarele premise ce dau caracterul „fundamental” unor obligații cetățenești: 1) poartă un caracter general; 2) nu depind de statutul juridic al persoanei; 3) sunt consacrate la cel mai înalt nivel, nivel constituțional; 4) asigură existența societății și buna funcționare a statului. În aceste îndatoriri, sunt concentrate cerințele obiective necesare, ce determină responsabilitatea cetățeanului față de stat, individului în fața societății, relația lor cu interesele statului și societății, intervenția în protejarea și atingerea acestor interese¹⁰.

Constituționalistul Victor Ermurachi împărtășește aceleași viziuni ca și doctrinarul Vladimir M.Ivanov. Așa, printre premisele ce le dă caracter fundamental unor obligațiuni, enumeră: a) poartă caracter general; b) nu depind de statutul juridic al persoanei; c) sunt consfințite la cel mai înalt nivel, la nivel constituțional.

Îndatoririle fundamentale stabilite în Constituție cuprind cele mai concentrate cerințe, în realizarea cărora se evidențiază responsabilitatea persoanei față de societate, atitudinea adecvată față de interesele societății, includerea pleneră în protejarea acestor interese¹¹.

Constituționalistul român Cristian Ionescu, mai întâi, definește categoria „îndatoriri fundamentale după care autorul formulează următoarele două constatări: a) nu este vorba de orice fel de îndatoriri, ci doar de acelea care au un caracter fundamental, esențial sau vital pentru existența statului și asigurarea ordinii social-politice și legale; b) îndatoririle fundamentale trebuie înscrise

în constituție. Orice ale obligații legale ce ar reveni cetățeanului nu întrunesc caracterul fundamental, dacă nu sunt incluse în constituție⁷¹².

Cât ne privește, considerăm că aceste „două concluzii” sunt în fond premise, iar definiția este concluzia.

Din aceste „concluzii”, deducem două criterii de definire a îndatoririlor fundamentale, și anume: 1) că ele sunt obligații esențiale sau vitale pentru existența statului și asigurarea ordinii social-politice și legale; 2) trebuie înscrise în Constituție.

Ce ține de îndatoririle fundamentale, doctrinara **Geneveva Vrabie** remarcă doar în capitolul III, titlul II că sunt „prevăzute obligațiile cetățenilor față de propriul stat, ca un reflex al apartenenței lor la acesta”⁷¹³.

Pentru a defini sintagma „îndatoriri fundamentale”, constituționaliștii Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu pornesc de la următoarele premise:

1. „Îndatorirea fundamentală a cetățeanului este «o obligație», și nu o îndatorire, așa cum este dreptul fundamental. Ea presupune din partea cetățeanului îndeplinirea unor cerințe determinate de sarcinile și scopurile societății.

În al doilea rând, îndatoririle fundamentale sunt asigurate în realizarea lor, prin convingere sau la nevoie prin forța de constrângere a statului, căci ele sunt veritabile obligații juridice.

În fine, îndatoririle fundamentale sunt acele obligații cărora societatea, la un anumit moment, le atribuie o *valoare mai mare*, valoare ce se reflectă în *regimul juridic special* ce li se atribuie. Altfel spus, din noianul de obligații pe care un cetățean le poate avea, în multitudinea de raporturi juridice – inclusiv cele constituționale – care intră, numai unele au valoare de îndatoriri fundamentale. Căpătând această valoare, ele sunt înscrise ca atare în Constituție⁷¹⁴.

Am făcut referință la acest pasaj, dat fiind că, în opinia noastră, el întrunește integralitatea premiselor ce dau caracterul „fundamental” al unor obligațiuni.

1.2. Definierea sintagmei „îndatoriri fundamentale”

Și acest subiect este tratat diferit de către doctrinari, în funcțiune de criteriile stabilite pentru definire, fie fără acestea, sau în genere nu dau nici o definiție.

Așa, potrivit constituționalistului Victor Popa, „îndatoririle fundamentale ale cetățenilor Republicii Moldova sunt cele mai importante obligații necesare realizării intereselor generale ale statului înscrise în Constituție și obligatorii pentru a fi îndeplinite”⁷¹⁵.

La rândul său, constituționalistul T.Cârnaț constată că „Îndatoririle fundamentale sunt obligații esențiale ale cetățenilor pentru a îndeplini sarcinile societății; realizarea lor se asigură prin convingere sau, la necesitate, se folosește forța coercitivă a statului”⁷¹⁶.

Observăm lipsa în definiție a consemnării acestor

obligații în Constituție, ceea ce contravine criteriului enunțat anterior.

Pe când constituționalistul Victor Ermurachi definește îndatoririle fundamentale ca cele cerințe „consfințite în constituție și ocrotite, răspunderii juridice, care sunt adresate fiecărui om și cetățean, legate cu participarea lor obligatorie în asigurarea intereselor altor persoane și a societății în ansamblu”⁷¹⁷.

Constituționalistul Cristian Ionescu nu identifică premisele ce determină caracterul „fundamental” al îndatoririlor ci, pur și simplu, subliniază că prin noțiunea de „îndatoriri fundamentale se înțelege ansamblul îndatoririlor cu caracter fundamental pe care statul le stabilește în constituție pe seama cetățenilor săi”⁷¹⁸.

Integrând într-un tot întreg criteriile de definire, constituționaliștii Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu consideră că îndatoririle fundamentale sunt acele „obligații ale cetățenilor, considerate esențiale de către popor pentru realizarea intereselor generale, înscrise în Constituție și asigurate în realizarea lor prin convingere sau la nevoie prin forța de constrângere a statului”⁷¹⁹.

Așadar, sintetizând materia în cauză, împărtășim opinia constituționaliștilor români Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu privitor la acele trei premise, integralitatea cărora dă caracterul „trăsătura fundamentală” unor obligații cetățenești. Totodată, îngăduim propria definiție a „îndatoririlor fundamentale” prin care înțelegem acele *obligații juridice morale ale cetățenilor, considerate esențiale de către popor pentru realizarea intereselor generale, caracteristice unui stat de drept și democratic, înscrise în Constituție și asigurate în realizarea lor prin convingere conștiințioasă civică sau la nevoie prin forța coercitivă a statului.*

2. Identificarea și clasificarea îndatoririlor fundamentale

2.1. Identificarea îndatoririlor fundamentale

În actele internaționale și cele comunitare, întâlnim următoarele îndatoriri ale individului: respectarea legilor și regulamentelor statului; abținerea de la propaganda în favoarea războiului, a urii naționale, rasiale sau religioase; respectarea drepturilor celorlalți membri ai societății; asumarea de responsabilități în societate; participarea la dezvoltarea socială, la asigurarea progresului economic și social²⁰.

Urmând această idee, Constituția Republicii Moldova a stabilit în capitolul III, titlul II, următoarele îndatoriri fundamentale: a) exercitarea drepturilor și a libertăților (art.55); b) devotamentul față de țară (art.56); c) apărarea patriei (art.57); d) contribuția financiară (art.58); e) protecția mediului înconjurător și ocrotirea monumentelor (art.59)*.

Pe când Constituția României prin art.51 mai stabilește o obligație, și anume, „Respectarea Constituției, a supremației sale și a celorlalte legi”⁷²¹.

Anume aceste îndatoriri fundamentale fac obiectul de cercetare și analiză a doctriinarilor români²².

Doctrina autohtonă tratează acest subiect diferit, nefiind elaborată o concepție unică. Așa, spre exemplu, constituționalistul Ion Guceac se oprește la îndatoririle fundamentale strict determinate de textul Constituției Republicii Moldova în capitolul III, titlul II.

Pe când constituționalistul Teodor Cârnaț extinde sfera, incluzând și obligațiile prevăzute parțial în art.48 din Constituție, și anume, „îndatorirea părinților de a asigura creșterea copiilor și a copiilor de a le acorda ajutor părinților”²³. Aceste prevederi sunt aplicabile îndatoririlor, dar ele poartă un caracter mai restrâns decât cele din capitolul III, titlul II din Constituție.

Mai mult ca atât, autorul mai include și obligația de „a respecta Constituția și celelalte legi”²⁴. La această „dorită” obligație, avem două obiecții. Prima, Constituția nu stabilește în mod expres o asemenea obligație. Dar, ce-i drept, ea se deduce din întreg textul constituțional și, în primul rând, din faptul potrivit căruia Constituția, în esența ei, are forma juridică supremă în întregul sistem normativ al statului, de unde se impune obligativitatea respectării necondiționate a prevederilor ei. Fapt demonstrat și prin exercitarea controlului constituționalității legilor de către unica autoritate de jurisdicție constituțională. – Curtea Constituțională (art.134).

A doua obiecție ține de faptul că autorul se contrazice incluzând în sfera îndatoririlor fundamentale și o obligație neprevăzută de textul constituțional.

Constituționaliștii Vladimir M. Ivanov și Victor Er-murachi includ și ei în sfera îndatoririlor fundamentale și prevederile art.48 alin.(4) din Constituție²⁵.

Art.48 din Constituție privește două subiecte: „copii” și „părinți”, raporturile juridice dintre ei, pe când „îndatoririle fundamentale” nu se mărginesc la aceste raporturi, ci doar la calitatea de „cetățean” și „cetățean străin” sau „apatrid”, sunt generale și universale, că urmează a fi examinate în calitate de îndatoriri fundamentale cele stabilite în capitolul III al titlului II din Constituție.

2.2. Clasificarea îndatoririlor fundamentale

Acest subiect este abordat doar de către doi constituționaliști autohtoni. Constituționalistul Ion Guceac încearcă o clasificare a îndatoririlor operând cu criteriul subiectului și apartenența lui la stat. Așa, constituționalistul pornește de la aceea că „Legislatorul național a prevăzut două categorii de destinatari ai îndatoririlor fundamentale: cetățenii statului și cetățenii străini, precum și apatrizii rezidenți în Republica Moldova”²⁶.

De unde rezultă că cetățenilor Republicii Moldova „li se rezervă în exclusivitate îndatoriri specifice, cum ar fi: fidelitatea față de țară; apărarea patriei; contribuția la cheltuielile publice.

Alte îndatoriri fundamentale angajează atât cetățenii republicii, cât și cetățenii străini și apatrizii”²⁷.

Considerăm, totuși, că obligația ce ține de contribuției la cheltuielile publice se referă și la cetățenii străini, și la apatrizi.

În studiu, constituționalistul T.Cârnaț enunțând două categorii, dă următoarea clasificare a îndatoririlor fundamentale:

„a) obligațiile fundamentale față de stat: apărarea Patriei; devotamentul față de țară; respectarea Constituției și a celorlalte legi; de a contribui prin impozite și taxe la cheltuielile publice;

b) îndatoririle fundamentale destinate să asigure conviețuirea pașnică a cetățenilor și a celorlalte persoane aflate pe teritoriul țării. Din această categorie, fac parte următoarele îndatoriri: îndatorirea de a respecta drepturile, interesele și demnitatea altor cetățeni; îndatorirea cetățenilor moldoveni, a cetățenilor străini și a apatrizilor de a-și exercita drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință; obligativitatea ocrotirii mediului și a ocrotirii monumentelor de istorie și cultură; îndatorirea părinților de a asigura creșterea copiilor și a copiilor de a le acorda ajutor părinților”²⁸.

Cât ne privește, înclinăm la clasificarea dată de către I.Guceac, dat fiind că anume sfera de răspândire a îndatoririlor fundamentale, adică: a) plenitudinea lor pentru cetățenii statului și b) reduse pentru cetățenii străini și apatrizi.

3. Analiza esenței îndatoririlor fundamentale

În cele ce urmează, vom expune conținutul fiecărei îndatoriri fundamentale stabilite constituțional.

a) Exercițarea drepturilor și a libertăților. Conținutul art. 55 stipulează că „Orice persoană își exercită drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile altora”. În fond, este redată interdependența și intercondiționarea organică dintre drepturile și libertățile fundamentale cu îndatoririle fundamentale.

Analizând conținutul prevederilor constituționale, identificăm două dimensiuni: *buna-credință* și *respectul drepturilor altora*.

„Buna-credință” în fapt este o instituție a dreptului civil, dar în condițiile statului de drept și democratic, a fost ridicată la gradul de principii constituțional. În această ipostază, „Buna-credință presupune o condiționare internă a drepturilor și libertăților constituționale, întrucât privește necesitatea exercitării acestora în mod corect, cinstit, cu respectarea cadrului lor intrinsec de raționalitate”²⁹.

Pe când „*respectul drepturilor altora*” reprezintă „... o condiționare externă, întrucât se are în vedere evitarea unei exercitări abuzive a propriilor drepturi și libertăți, prin care se încalcă drepturile sau libertățile altora”³⁰.

b) Devotamentul față de Țară. În conținutul acestei îndatoriri, se include:

(1) Devotamentul față de țară este sacru;

(2) Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în cazurile prevăzute de lege, depun jurământul cerut de ea.

Purtând o încărcătură morală, filosofică și politică „devotamentul presupune un atașament sincer față de o cauză sau persoană, o abnegație din care rezultă hotărârea de a servi în orice împrejurare”⁷³¹. Iar în cazul inserării acestei noțiuni în Constituție, ea capătă și o semnificație juridică, raportată la stat. Încă un exemplu în favoarea legăturii organice a moralei cu dreptul.

Sintagma „devotamentul față de țară este sacru” semnifică faptul că această îndatorire are „un conținut predominant moral, deoarece impune cetățeanului o atitudine de respect față de trecutul, prezentul și viitorul Țării, exprimarea devotamentului participativ la străduințele colective, cu scopul propășirii țării și identificării cu destinele ei”⁷³².

Pornind de la aceste deziderate, Constituția o caracterizează mai mult decât o îndatorire pur juridică, ea având un sens profund, moral al devotamentului față de stat, și un sens politic al subordonării diferitelor opțiuni politice ale cetățenilor față de interesul național³³.

Iată de ce devotamentul față de propria țară exclude devotamentul față de alt stat, deoarece sacrificiul se face doar față de propria țară.

În același timp, „devotamentul” privește, în mod deosebit, două categorii de cetățeni, și anume: a) funcționarilor publici; b) militarii.

Doar numai „prin subordonarea necondiționată a celui care exercită o funcție publică față de cerințele funcției, puterea de stat contribuie la afirmarea rolului de stat al întregului popor”⁷³⁴.

Aceste devotament se confirmă juridicește prin depunerea, în mod solemn, a jurământului.

Așa, potrivit art.79 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova, după validarea alegerii Președintelui Republicii, acesta depune în fața Parlamentului și a Curții Constituționale următorul jurământ: „*Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea propășirii Republicii Moldova, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Moldovei*”.

Iar conform art.98 alin.(5) din Constituție, Guvernul își exercită atribuțiile din ziua depunerii jurământului de către membrii lui în fața Președintelui Republicii Moldova. Textul jurământului este similar ca și al Președintelui Republicii Moldova, fiind integrat în art.4 al Legii cu privire la Guvern³⁵.

Judecătorii Curții Constituționale, în conformitate cu art.12 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, la intrarea în funcție, depun următorul jurământ: „*Jur să îndeplinesc cinstit și conștiincios obligațiile de judecător al Curții Constituționale, să apăr orânduirea*

constituțională a Republicii Moldova, să mă supun în exercitarea funcției numai Constituției”⁷³⁶.

Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public stabilește că cetățenii încadrați pentru prima dată în serviciu public depun următorul jurământ: „*Jur solemn să respect Constituția Republicii Moldova, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, să apăr suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, să execut în mod obiectiv și imparțial legile țării, să îndeplinesc conștiincios obligațiile ce îmi revin în exercitarea funcției publice și să respect normele de conduită profesională*”⁷³⁷.

Conform art.12 din Legea cu privire la statutul judecătorilor, înainte de a începe să-și exercite funcția, judecătorul depune, în mod obligatoriu, următorul jurământ: „*Jur să respect Constituția și legile țării, să apăr interesele Patriei, drepturile și libertățile omului, să-mi îndeplinesc cu onoare, conștiință și fără părtinire atribuțiile ce-mi revin*”⁷³⁸.

În conformitate cu art.16 din Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei, cetățenii încadrați în serviciul militar depun jurământul militar: „*Eu (numele, prenumele), cetățean al Republicii Moldova, jur credință Republicii Moldova și poporului ei. Jur să-mi apăr Patria chiar și cu prețul propriei vieți, să respect legile Republicii Moldova și regulamentele militare*”⁷³⁹.

În conformitate cu art.41 din Legea cu privire la Procuratură, după numirea în funcție, procurorul depune următorul jurământ: „*Jur să respect cu strictețe Constituția, legile Republicii Moldova, să apăr ordinea de drept, drepturile și libertățile omului, interesele generale ale societății, să îndeplinesc conștiincios obligațiile ce îmi revin*”⁷⁴⁰.

Potrivit art.17 din Legea serviciului în organele vamale, în termen de 20 de zile de la conferirea primului grad special, colaboratorul vamal depune următorul jurământ: „*Jur să respect cu strictețe Constituția și legile Republicii Moldova, să apăr suveranitatea și securitatea ei economică, să execut conștiincios obligațiile de serviciu*”⁷⁴¹.

La fel, în mod obligatoriu, depun jurământul: efectivul de trupă, corpul de comandă al poliției și al altor subunități ale organelor de interne ale Republicii Moldova, precum și efectivul de trupă și corpul de comandă din sistemul penitenciar al Ministerului Justiției⁴².

Vom menționa faptul că dacă practic în toate cazurile, legislația prevede răspundere pentru încălcarea jurământului, apoi „legislația nu prevede pentru membrii Guvernului o răspundere specială pentru neasigurarea bunei funcționări a domeniilor încredințate. Prin urmare, devotamentul față de țară nu este asigurat la cel mai înalt nivel prin sancțiuni clare și aplicabile”⁷⁴³.

Așadar se impune, în mod imperios, adoptarea Legii privind răspunderea ministerială. Jurământul se depune în mod individual, la fel individul trebuie să răspundă

fiecare membru al Guvernului pentru neasigurarea unei funcționări a domeniului încredințat. Răspunderea colectivă este răspundere politică.

c) Apărarea patriei. Această îndatorire fundamentală include:

(1) *Apărarea Patriei este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean.*

(2) *Serviciul militar este satisfăcut în cadrul forțelor militare destinate apărării naționale, pazei frontierei și menținerii ordinii publice, în condițiile legii.*

I. Apărarea Patriei este, „în sens juridic, un drept și, prin raportare la serviciul militar, o obligație”⁷⁴⁴. Apărarea Patriei revine tuturor cetățenilor statului, „în sensul contribuției pe care comunitatea națională este justificată să o reclame pentru apărarea sa”⁷⁴⁵.

II. Satisfacerea serviciului militar este „o obligație sacră datorită statutului constituțional al armatei”⁴⁶, definit în art.108 din Constituție, conform căruia forțele armate sunt subordonate exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, independenței, unității, integrității teritoriale și democrației constituționale.

Paza frontierei se realizează conform Legii privind frontiera de stat a Republicii Moldova⁴⁷, este încredințată trupelor de grăniceri.

Menținerea ordinii publice ține de competența mai multor organe și structuri în diverse domenii și potrivit actelor legislative respective, cum ar fi:

a) Legea cu privire la poliție stipulează că „poliția este un organ al puterii de stat și de ocrotire a normelor de drept, chemat să apere, pe baza respectării stricte a legilor, sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului de atentate”⁷⁴⁸.

b) Legea cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, prevede că „trupele interne sunt destinate să asigure, independent sau împreună cu poliția, ordinea publică, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, avutului proprietarului, prevenirea faptelor de încălcare a legii”⁷⁴⁹.

c) Legea privind Serviciul de Informație și Securitate stabilește că „acest organ este specializat în domeniul asigurării securității de stat”⁷⁵⁰.

d) Legea cu privire la Serviciul de Protecție și Pază de Stat, prevede printre altele obligațiile de „menținerea ordinii publice în locurile de aflare permanentă sau temporară a persoanelor care beneficiază de protecție și pază de stat”⁷⁵¹.

d) Contribuții financiare

Această îndatorire fundamentală include triada:

(1) Cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și taxe, la cheltuielile publice.

(2) Sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale.

(3) Orice prestații sunt interzise, în afara celor stabilite prin lege.

Modalitățile de realizare a acestor obligații sunt re-

glementate în fond prin: Codul fiscal⁵²; Legea privind finanțele publice locale⁵³; Legea cu privire la impozitele percepute de la populație⁵⁴; Legea Fondului rutier⁵⁵ etc.

e) Obligația ce ține de Protecția mediului înconjurător și ocrotirea monumentelor prevede că „Protecția mediului înconjurător, conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean”.

Toți oamenii trebuie să se bucure de condițiile unui trai sănătos și neprimejdios din punct de vedere ecologic, precum și de posibilitatea de a admira moștenirea culturală a înaintașilor. Numai prin asigurarea unei protecții supreme a moștenirii culturale, inclusiv și a monumentelor, poate fi asigurată sănătatea spirituală a generațiilor, prosperitatea națiunii și a lumii întregi⁵⁶.

Atingerea scopurilor indicate presupune îndeplinirea acestor îndatoriri din partea fiecărui om, cetățean, iar din partea autorităților statului – anumitor măsuri concrete atât prin acte normative, cât și prin acțiuni concrete.

Concluzii și recomandări

Concluzia la care am ajuns constă în aceea că îndatoririle fundamentale sunt veritabile obligații morale și juridice, stabilite și protejate constituțional „care mobilizează oamenii la realizarea scopurilor societății, constituind în același timp garanția, printre alte garanții, că drepturile fundamentale se pot realiza efectiv”⁷⁵⁷.

Din aceste considerente, este pe deplin îndreptățită analiza științifică a acestei instituții a dreptului constituțional, atât ca ramură fundamentală de drept, cât și în calitate de știință juridică fundamentală.

Propuneri. Vom porni de la prevederile art.51 din Constituția României care stabilește în calitate de îndatorire fundamentală: respectarea Constituției, a supremației sale și a celorlalte legi, în calitate de condiție a statului de drept și, totodată, ca dimensiune a democratismului⁵⁸. În aceste împrejurări, constituționalistul Ion Deleanu consideră că această obligație „depășește sfera îndatoririlor fundamentale, constituindu-se ca dimensiune esențială a statului de drept și, în consecință, ca o obligație a tuturor subiecților de drept. Garanția supremației Constituției o constituie instituționalizarea controlului constituționalității”⁷⁵⁹.

Așadar propunem: A completa Constituția Republicii Moldova cu un art. existent 55¹ cu titlul: Respectarea Constituției și legilor Țării.

Note:

¹ Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948. Aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.1990. Publicată în ediția oficială *Tratate internaționale*, 1998, vol.1, p.11.

² Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1996. Ratificat prin Hotărârea Parlamen-

tului nr.217-XII din 28.07.1990. Intrat în vigoare din data de 26 aprilie 1993. Publicat în ediția oficială *Tratate internaționale*, 1998, vol.1, p.30.

³ Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16.12.1966. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.1990. Intrat în vigoare din data de 26 aprilie 1993. Publicat în ediția oficială *Tratate internaționale*, 1998, vol.1, p.18.

⁴ Deleanu Ion, *Drept constituțional și instituții politice: Tratat*, Europa Nova, București, 1996, vol.1, p.187-188.

⁵ *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*, Arc, Chișinău, 2012, p.223.

⁶ Popa Victor, *Drept public*, 1998, p.310.

⁷ Guceac Ion, *Curs elementar de drept constituțional*, F.E.P. Tipografia Centrală, Chișinău, 2004, vol.2, p.129.

⁸ Cîrnaț Teo, *Drept constituțional*, Chișinău, 2010, p.309.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Иванов В. М., *Конституционное право Республики Молдова*, Кишинэу, 2000, с.230.

¹¹ Ermurachi Victor, *Конституционное право*, Chișinău, 2011, p.162.

¹² Ionescu Cristian, *Tratat de drept constituțional contemporan*, All Beck, București, 2003, p.200.

¹³ Vrabie Geneveva, *Organizarea politico-etatică a României. Drept constituțional și instituții politice*, Cugetarea, Iași, 1999, vol.II, p.476.

¹⁴ Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina, *Drept constituțional și instituții politice*, C.H.Beck, București, 2011, p.148.

¹⁵ Popa Victor, *Drept public*, p.310.

¹⁶ Cârnaț Teodor, *op.cit.*, p.309-310.

¹⁷ Ermurachi Victor, *op.cit.*, p.162.

¹⁸ Ionescu Cristian, *op.cit.*, p.200.

¹⁹ Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina, *op.cit.*, p.148.

²⁰ *Constituția Republicii Moldova, Comentariu*, p.223.

* Aici sunt redată doar titlurile articolelor enumerate.

²¹ *Constituția României din 2 noiembrie 1991*, în *Monitorul Oficial al României*, partea 1, nr.233 din 21 noiembrie 1991. Intrată în vigoare la 8 decembrie 1991.

²² Deleanu Ion, *op.cit.*, 1996, p.181; Iancu Gheorghe, *Drept constituțional și instituții politice*, Lumina Lex, București, 2007, p.190-192; Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina, *op.cit.*, p.190-191.

²³ Cârnaț T., *op.cit.*, p.310.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Иванов В.М., *op.cit.*, p.230. Ermurachi Victor, *op.cit.*, p.163-164.

²⁶ Guceac Ion., *op.cit.*, p.130.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Cârnaț T., *op.cit.*, p.310.

²⁹ Duculescu Victor, Călinoiu Constantin, Duculescu Georgeta, *Constituția României, comentată și adnotată*, Lumina Lex, București, 1997, p.173.

³⁰ *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*, p.224.

³¹ DEX.

³² Drăganu Tudor, *Drept constituțional și instituții politice*, vol.1, p.188.

³³ *Constituția României, comentată și adnotată*, RA „Monitorul oficial”, București, 1992, p.120.

³⁴ *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*, p.226.

³⁵ Legea cu privire la Guvern nr.64-XII din 31 mai 1990.

Republicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.131-133 din 26.09.2002, art. 1018.

³⁶ Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317-XIII din 13.12.1994, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.8 din 07.02.1995, art. nr.86.

³⁷ Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2007, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.230-232 din 23.12.2008, art. nr.840.

³⁸ Legea cu privire la statutul judecătorului nr.514-XII din 20.17.1995. Republicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.117-119 din 15.08.2000.

³⁹ Legea cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei nr.1245-XV din 18.07.2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.137-138 din 10.10.2002, art.1054.

⁴⁰ Legea cu privire la Procuratură nr.294 din 25.12.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.55-56 din 17.03.2009, art.155.

⁴¹ Legea serviciului în organele vamale nr.1150-XIV din 20.07.2000, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.106-108 din 24.08.2000, art.765).

⁴² *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*, p.227.

⁴³ *Ibidem*, p.228.

⁴⁴ *Constituția României, comentată și adnotată*, p.125.

⁴⁵ *Ibidem*, p.126.

⁴⁶ *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*, p.229.

⁴⁷ Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova nr.103-XIII din 17.05.1999, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.12 din 03.11.1991, art.107).

⁴⁸ Legea cu privire la poliție nr.416 din 18.12.1990, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.10-11 din 13.02.1997, art.115).

⁴⁹ Legea cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, nr.806-XII din 12.12.1990, în *Veștile Sovietului Suprem*, nr.12 din 1990, art.321.

⁵⁰ Legea privind Serviciul de Informație și Securitate nr.753-XIV din 23.12.1999, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.156 din 31.12.1999. Art. nr.764).

⁵¹ Legea cu privire la Serviciul de protecție și Pază de Stat nr.134-XIV din 13.06.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.120-121 din 08.07.2008.

⁵² Codul fiscal nr.1163 din 24.01.1997. Republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. Ediție specială din 08.02.07, p.4.

⁵³ Legea privind finanțele publice locale nr.397-XV din 16.10.2003, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.248-253 din 19.12.2003, art.996).

⁵⁴ Legea cu privire la impozitele percepute de la populație nr.455-XII din 17.01.1991, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.3-6 din 30.06.1991. Art. nr.21).

⁵⁵ Legea Fondului rutier nr.720-XIII din 02.02.1996. Republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.247-251 din 17.12.2010, art.754.

⁵⁶ *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*, p.236.

⁵⁷ Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. *op.cit.*, p.148.

⁵⁸ *Constituția României din 21 noiembrie 1991*, în *Monitorul Oficial al României*, partea 1, nr.233 din 21 noiembrie 1991. Intrată în vigoare la 8 decembrie 1991.

⁵⁹ Deleanu Ion, *op.cit.*, p.181.